

A megszállás

(Kaposvár, 1944. március 19.)

1944. március 14.-én délelőtt 11-re a Vár utcába kellett volna mennem. Ott volt a Munkásotthon: a szakszervezetek és a szoc-dem párt helyi székháza. Március 15-e hétköznapra esett, a rákövetkező vasárnapra szervezték az 1848-as forradalom emlékünnepét. Kicsit idősebb jóbarátomra, T. Péterre bízta, hogy szavalja el Petőfi Nemzeti Dal-át. „Talpra magyar...”. Péter hetek óta készült. Gyűjtőhatású szavalatnak szánta.

Már indulásra készen álltam, amikor a szomszéd B. Jani becsöngetett a kertkapun és egyetlen szó nélkül mutogatott az Iszák utca legeleje felé. Nagy, szürke teherautók álltak ott, német egyenruhát viselő katonák nyüzsögtek az utcában. Hol az egyik, hol a másik házba csengettek be. Volt mellettük néhány ismerős, kaposvári rendőr is, meg néhány civil, papírlap volt a kezükben, nyilván valamilyen listák.

A mi kapunkhoz éppen odaért egy német tiszt meg egy puskás katona. Aztán a tiszt feszesen szalutált anyámnak, összevágta a bokáját, bemutatkozott: valamilyen Karl, őrnagy a bajor hegyivadászoknál. Sajnálja, hogy kénytelen háborgatni a hölgyet, de hát parancsa van rá, hogy saját maga és tisztí legénye számára elhelyezést kérjen. Kettejüknek egy közös szoba megfelel. Az ellátásukról maguk gondoskodnak. Igyekezni fognak, hogy semmivel ne háborgassák a háziakat. Kisztihand, nagyságos asszony...

Beköltöztek. Édesanyám hosszú töprengés után vacsorára invitálta a Herr Major-t. Összezsapta a bokáját, „Danke schön”. Engedélyt kért anyámtól, hogy a legénye behozhassa a rádiójukat. Jókora nagy, úgynevezett „világvevő” volt az a rádió, teljesen civil formájú.

Némi recsegés, ide-oda keresgélés után világosan hallható volt Beethoven V. Szimfóniájának első taktusa. Ta-ta-ta-tam, enyhén visszhangosítva, a BBC, a londoni rádió közismert hívójele.

Mi is rendszeresen hallgattuk a magyar nyelvű adást. A Herr Major természetesen a német nyelvűt kereste meg. Pontosan, ahogy mi szoktuk, ők is gondosan ellenőrizték: zárva van-e az ablak, - elhúzták a nehéz sötétítő függönyt is.

Nem magyarázkodtak. Mi meg nem kérdeztünk semmit. London beszámolt a német megszállásról is és arról, hogy Horthy kormányzó előző nap München közelében találkozott Hitlerrel, majd hajnalban elindult hazafelé. Arról egy szó sem, hogy hazaérkezett-e?

A vacsoraasztalnál ott ült a két német, szembe velük anyám meg én és oldalt a két franciánk: Monsieur Robert Petit és Monsieur Henry Phillipine.

Őket 1939-ben mozgósította a Francia Köztársaság. 1940-ben: a francia összeomlás pillanatában a Maginot vonalat őrizték. A 17/B számú, Krems melletti hadifogolytáborba kerültek. 1942. nyarán tíz bajtársukkal együtt kiadták őket egy Graz környéki parasztgazdaságnak, munkára.

Ősszel Robert, Henry és egy harmadik elszöktek, – egy heti vándorlással eljutottak Magyarországra, itt a csendőrök elfogták őket, de szívélyesen, udvariasan bántak velük és – parancsuk szerint – Balatonboglárra, a Savoy-szállóban berendezett internáló táborba helyezték el őket. A „tábor”-nak volt egy francia, meg egy magyar parancsnoka; a franciák katonai fegyelemben éltek, a Vörös Keresztől kaptak ellátást és levelezhettek franciaországi hozzátartozóikkal. Ha egy magyar polgár felelősséget vállalt egy franciáért, akkor munkavállalási engedéllyel ki is költözhetett a táborból. Először Robert Petit jött Kaposvárra, a megyei kórház belgyógyászatára, valamilyen bénulásos tünetekkel, aminek a németországi szűkös ellátás lehetett az oka. Az állapota hamarosan javult.

Henry a jó barátja volt, – ide is követte. Robert párizsi könyvelő volt, 30-on felül, Henry úgy 25 éves, gazdag, vidéki hentesmester fia, a francia hadsereg hivatásos őrmestere.

Egyikük sem volt igazi értelmiségi, Martin du Gard nevét, a Thibault-család című, Nobel díjas regényt egyáltalán nem ismerték. De a kisujjukban volt az, amit mi „úri modor”-nak, „társaságbeli magatartás”-nak neveztünk.

Hozzánk albérlőként költöztek be, az én szobámban kaptak helyet. Háztartásunk teljes jogú tagjai lettek, – családtagok.

A német megszállás őket sem érte teljesen váratlanul, kaptak valamilyen szófukar előzetes tájékoztatást a budapesti francia követségtől, a katonai attasétól, akiről Robert-ék tudták, hogy a Vichy-i kollaboráns kormány képviselője ugyan, de a londoni francia emigráns-kormánnyal is kapcsolatban áll.

Az üzenet a közeli megszállás lehetőségét sejtette és azt az utasítást, hogy a megszállás bekövetkezése esetén igyekezzenek valahogy eljutni Gödöllőre, a premontreiek ottani kollégiumába. Bogláron, Budapesten és szétszórva az országban legalább 1000-1500 szökött francia hadifogoly élt ekkoriban, rendőri felügyelet alatt ugyan, de egyébként eléggé szabadon. A jogi alap: Magyarország és Franciaország között nem volt hadiállapot. És az akkori magyar kormányzat, a Kállay-kormány úgy vélte: a francia szökevényeknek nyújtott barátság viszonzásra számíthat majd az eljövendő béketárgyalásokon...

Robert és Henry is ott ültek tehát a vacsoraasztalnál, és az én tolmácsolósommal részt vettek a társalgásban is. Főleg a Herr Major mesélt: az ő ezrede jutott el 1942. nyarán a Kaukázus egyik égbenyúló csúcsára, az Elbrusz-ra, ahonnan elláttak a Fekete-tengerig, Bakuig. Ez volt a német hadicél teljesülésének mámoros pillanata. De ezt napokon belül követte az orosz ellentámadás, a visszavonulás, pontosabban: a menekülés rémsége. Ezredének nagyobb része megsemmisült, ő maga is megsebesült.

Idén februárig egy ausztriai hadikórházban ápolták, éppen hazautazott volna Münchenbe szabadságra, amikor sürgöny-paranccsal a horvátországi Viroviticára vezényelték: megtépzott ezredének maradványa ott állomásozott. Aztán ma hajnalban a barcsi Dráva-hídon át Magyarországra érkeztek, azzal, hogy innen tovább vonulnak az orosz frontra. De itt Kaposváron leállították őket.

Aztán... Hát Isten tudja. Az a kérdés, hogy meddig tart még ez a rettenetes háború, amin tulajdonképpen senki sem nyerhet semmit. Csak veszíthet. Nagyon sokat. Mindent.

Együtt hallgattuk meg a BBC német nyelvű híradását, aztán a francia nyelvűt is.

Édesanyám egész este szokatlanul csendes volt, mintha nem értené pontosan a német és francia beszélgetést. Pedig mindkét nyelvben nálam jóval otthonosabb volt.

Másnap – március 20-a reggelén a német őrmester a tábori konyhájukról hozott reggelinek valót: ropogós, friss péksüteményt, vaját, szalámi-félét, főtt tojásokat, feketekávét. Annyit, hogy bőven jutott nekünk is.

Reggeli után éppen kényelembe helyezkedtünk, rágyújtottunk volna, csak-hogy motorkerékpáros, rohamsisakos küldönc érkezett. Zárt borítékot adott át az őrnagynak. Aki kicsit morcosan feltápászkodott, de – amint feltépte a borítékot – nyomban katonás tartásra váltott át, és komor arcot vágott.

– Gnädige Frau, köszönjük a vendéglátást, nagyon jól esett ilyen átkozott időkben, sajnos szólít a kötelesség, azonnal indulunk.

Fél órába sem telt: nyomuk sem maradt az Iszák utcában.

Még napokig nem történt semmi durva változás. Nem érkezett meg többé sem a Népszava, sem a Magyar Nemzet, sem a Kis Újság, vagyis az a három napilap, amelyeket baloldalinak és angolbarátnak tekintettünk. Elrohantam a pályaudvari újságos pavilonhoz, de ezek oda sem érkeztek meg. Nyilván megszűntek. Vagyis megszűntették őket.

Valami történhetett a katonaság háza táján is. Vasárnap, 19-én, bezárták a magyar laktanyák kapuit. (Kaposvárott 3 laktanya is volt: a Baross-utcai, meg a Honvéd-utcai, meg a tüzéreké, ami inkább istálló volt és lovarda). A kaszárnyakapukat most is csukva tartották, de azért volt némi ki-be forgalom. És amíg 19-én, 20-án, 21-én szinte eltűntek az utcákról a honvéd egyenruhák – a legénységiek is, de a tiszti uniformisok is, – most ismét feltűntek.

Megszűnt a katonák napokig tartó elzártsága a külvilágtól. Ahogy a német hegyivadász ezred eltűnt az Iszák-utcából, úgy tűntek el más utcákból más német egységek is. A repülők sem köröztek többé a város felett. (Így is maradt egészen októberig, amikor aztán már nem a németek vonultak a város felé, hanem a front, maga a meztelen háború.)

Helyi napilap korábban kettő is volt. A jobb polgári családok, a kereskedők mindkettőt járatták, a kellő tájékozottság kedvéért. Általános nézet volt, hogy az egyik lap, amely „szabadelvű”-nek vallotta magát, liberális lapként a zsidók lapja volt. A másik meg – nem az övék. Hanem a tiszteké, a hivatalnokoké, a megyei – és városi embereké, meg...

De hát távolról sem minden kaposvári volt újságolvasó. A vallási, az etnikai, vagyoni, vagy akár iskolázottságbeli megkülönböztetés újságelőfizetés alapon aligha adott volna megbízható eredményt. Egyébként a helyi lapot, meg egyáltalán újságot nem olvasók is hallgattak rádiót. Most a Magyar Rádió tónusa egyik napról a másikra érzékelhetően teljes náci-barátságra, kiabáló antiszemitizmusra, közeli háborús győzelmet hirdetőre változott.

Aztán sűrűsödni kezdtek a zsidóságot célba vevő cikkek. Meg a rideg tárgyilagossággal, mintegy a hivatalos hirdetmények formanyelvén közzétett közlemények a „fajvédelmi törvények hatálya alá eső személyek” különféle korlátozásáról.

S. Erzsike, aki az Iszák utcai gazdag szomszédaink udvarában sorakozó, a szerénynél is szerényebb szoba-konyhás bérlakások egyikében nőtt fel, bizonyára nem volt újságolvasó, bár meglepő tájékozottsággal követte nyomon az eseményeket. Erzsike „uraságtól levetett” ruháiban, kötényében, nyári fapapucsában, derékig érő copfjaival egyáltalán nem volt feltűnő jelenség, csupán egy vékonypénzű külvárosi protilány. Ha valaki jobban megnézte volna 17-18 éves korában, igencsak szemrevaló lányt, illetve nőt látott volna benne.

Én legalábbis annak láttam. És eszerint alakult a kapcsolatunk is. Amit egyszerűbbé tett, hogy a kertünk szegélyén sorakozó fenyők tövében volt egy soha be nem zárt ajtó a deszkakerítésen és az ajtó túloldalán kitaposott ösvény vezetett a kis protilakásokhoz. Az utca felé eső emeleti, vagy magasföldszinti teraszos lakásokban úri gyerekek laktak. Úri lányok. Ott természetesen nagy érték volt, erősen óvott, őrzött, szinte vagyoni értékkel meghatározható érték az úri lányok (gimnazisták) szüzessége. A prolicsaládok lányai, leginkább kiscselédek, pesztonkák, napszamba járók, – nem különösebb lelkesedéssel őrizték a szüzességüket. Voltak közöttük közismert „fehértájúak”, akik hajlandóak voltak bárkivel, bármikor. De ezeket a szegény emberek világa is megbélyegezte. Elfogadta viszont, ha egy kislány szorosabb viszonyba került egy fiúval. Csak eggyel. Feltéve, hogy az a fiú nem „úri gyerek”. „Maradj meg a magad fajtájánál. Ha messzebbre nézel lányom, abból csak bajod lesz!” Erzsike is ezt hallotta a mamájától, de nem hallgatott rá. Mert Erzsike – amióta az eszét tudta, szóval a közös homokvárépítés kora óta énám „nézett”, a patikus fiára, – vitathatatlanul úri fiúra. Az az ajtó a deszkakerítésen – leküzdhetetlen csábítóknak bizonyult.

Hogy szerelmes voltam-e Erzsikébe? Biztos, hogy kamaszkorom legvégéig nem voltam szerelmes más kislányba. Vasárnap délelőtt mindig a kora reggeli misére mentem a Kálváriára, Radax tisztelendő úrhoz. (A miselőtatásról igazoló cédulát kellett vinni a gimnáziumba!). Mire az első misének vége volt, Erzsike családja már elvonult a második misére. Én meg ott maradtam Erzsikénél, vele egyedül. Persze átmentem én Erzsikéhez máskor is, elég sűrűn. Azt hiszem: igazi, mély szerelem nőtt ki ebből a deszkaajtós kapcsolatból, csak éppen nem a szokványos diákszerelem módján, mert abba ugyan sok minden belefért, de a beteljesülés soha.

S. Erzsike pontosan érzekelte a közelgő veszedelmet. Egyfolytában szökésen, rejtőzésen törte a fejét. „Neked el kell bújni! Mindenfelé azt kell mondanunk, hogy te eltűntél és senki nem is sejtí: merre bújsz. De igazándiból itt lennél a padláson, vagy a háziék pincéjében, hisz oda ők maguk soha nem mennek le, hónapokig észrevétlenül megbújhatnál ott, én meg vinnék neked mindent!”

Azon a bizonyos „díszvacsorán”: március 19-én este tehát ott ült a nagy asztalnál a két német „vendég” mellett két francia is. Eredetileg francia hadifoglyok voltak Németországban, onnan szöktek át Magyarországra. Robert és Henry.

Népszerű emberek voltak a városban, nyelvtanárként kézről kézre adták őket a jobb polgárcsaládok. Alig volt nap, hogy legalább egy ebéd-, vagy vacsora-meghívást ne kaptak volna.

Ez a francia-barátság jelezte, hogy az általános német-barátság mégsem volt olyan egyértelmű és általános. Nemcsak a magyar arisztokrácia, de még a polgári értelmiség is erőteljesebben vonzódott az angolokhoz, franciákhoz, mint a hitlerista németekhez. Kiváltképpen 1943-tól, Sztálingrád és Voronyezs után. Robert és Henry – meg a Dr. Szabó urológus professzornál „vendégeskedő” Roland jogi értelemben „rendőri felügyelet alatt álló civil internáltak” voltak, akiket – munkavállalási engedéllyel – ideiglenesen kiengedtek az internáló táborból.

Hetenként kellett a városi rendőrkapitányságon jelentkezniük, ahol lepecsételték az igazolványukat. Ez azonban úgy zajlott le, hogy – ünnepre öltözve, kikelve-kifelve, nyakkendősen és kesztyűvel a kezükben déltájt jelentek meg a kapitányságon, ott a kapuban a posztoló rendőr tisztelegve-bokázva fogadta őket, bejelentette a vendégeket a kapitány úrnak, a kapitány úr pedig kijött a hivatalából a folyosóra és harsányan hívogatta a franciákat:

– Venez, Messieurs, venez! (Jöjjenek, uraim, jöjjenek!)

Robert, Henry és rendszerint Roland is ezek után felmentek, és kölcsönös, harsány üdvözlések után eltűntek a kapitány úr irodájában. Ott ilyenkor már terített asztal várta őket: pogácsák, remek szendvicsek, kisüsti, meg persze bor is: a kapitány úr saját termése, metszett kristály palackban. A jelenlévők egyike sem csodálkozott azon, hogy a kapitány úr szinte órarendi pontossággal ismeri a kedves francia urak előző heti időbeosztását, tudja, hogy a tisztí főorvos, dr. Fárbas Jenő házában minden héten másfél-két tucat vendég gyűlik össze a franciák tiszteletére adott vacsorán.

A kapitány urat alighanem csak a posztja tartotta vissza a személyes megjelenéstől Fárbas doktor úrnál, de tulajdonképpen ő is szívesen demonstrálta volna a Szövetségesek iránti szimpátiáját. Így érvényesült a Kállay-kormány „hinta politikája” a vidéki hétköznapokban.

Az sem okozott meglepetést, hogy a rendőrkapitány természetesen (természetesen?) pontos információkkal rendelkezett Monsieur Petit három éves kisfiának legviccesebb új mondásairól. Ezeket ugyan maga Monsieur Petit is kizárólag Madam Léonie Petit heti rendszerességgel érkező leveleiből ismerhette.

Soha nem beszéltek róla, de teljes egyetértés volt abban, hogy az általános jóindulat, amellyel a franciák itt találkoznak, jót tesz majd Magyarországnak az eljövendő béketárgyalások idején.

Aznap, amikor kötelező lett a sárga csillag kitűzése a nyilvánosság előtt való megjelenéshez T. Péter kora reggel beállított az Iszák-utcába. Kicsit meghökent attól, hogy S. Erzsikét – bár ismerte, – ott találta az én szobámban.

– Nono, jó lesz vigyázni – mondta ismerős kaján vigyorával – amennyire a jogi helyzetet ismerem: vagy egyikőtök követ el bűncselekményt, vagy netán mind a ketten? Tisztában vagytok velem?

A másik szobából behallatszott, amint Roland a francia barátainak meséli a házigazdája ma reggeli dühöngését.

– Hallgattuk a budapesti rádiót és a professzor akkor döbönt rá, hogy a zsidóknak ma kell kitűzni a sárga csillagot. Valóságos dührohamot kapott. Azt üvöltözte, hogy ő többé ki nem megy a városba, ameddig érvényben van ez az ocsmányi törvény. Hogy ő, Szabó Imre professzor kikéri magának!

Erzsike a csillagot varrta. Amikor elkészült velem, hátrább lépett, hogy jobban szemügyre vehesse a művét.

– Nincs ebben semmi különös, – mondta. – Egyáltalán nem is kell tudomásul vened.

T. Péter rábólintott:

– Csupán az a kérdés, hogy az utca népe mit szól hozzá.

– Te ne törődj senkivel! – mondta Erzsike.

– Elmondom a haditervet, – mondta T. Péter. – Te elindulsz az utcára, én meg veled megyek. Két perccel később a franciák is elindulnak. Kicsit elmaradnak tőlünk, de azért jól látható lesz, hogy egybe tartozunk. Csak akkor lépünk akcióba, ha valaki pimaszkodni kezdene veled. Én ugyan nem számítok semmi ilyenre, de hát isten tudja.

Elindultam. Az Iszák-utca eléggé néptelen volt, de hamarosan kilépett egy idősebb férfi a Mernesz hentes házából. Elindult felém. Mernesz hentes apósa volt. Persze ismertük egymást. Meglátott, – megtorpant. Tétován lépett egyet, aztán hirtelen visszafordult, és gyorsan eltűnt a kapuban.

Péter csak mormogott. Akkor vettem észre az Iszák-utca legvégén, a sarki kőfeszülettel egy magasságban egy ismerős alakot.

– Ez a vitéz Berhás – mondtam T. Péternek.

– Osztálytársad?

– Az.

– Jóban vagytok?

– Nem.

– Haragban?

– Nem, azt se.

– Na, meglátjuk!

Berhás akkor lett „vitéz”, amikor elérte a 18. születésnapját. Apjától: vitéz Berhás ortopéd-cipézmestertől örökölte a rangot, egy kétméteres óriástól, aki az I. világháború idején a kaposvári gyalogezred zászlóvivője volt. Nem a vitézcíme miatt állt köztisztviselőben, hanem, mert kiváló cipőket készített, meg egyáltalán igen rendes volt. Az ifjú vitéz Berhás, nyolc éven át volt gimnáziumi osztálytársam, de soha nem tartozott a közeli pajtásaim közé. Berhásék nagyon vallásosak voltak, nagyon reformátusok. Berhás Pista a Soli Deo Gloria-ban valamilyen fontos tisztséget viselt. Tudtuk, hogy a teológiára készül, lelkes akar lenni. (Arról az aknáról persze nem tudtunk, amelynek egy szilánkjára 1945. legelejen majd Sopronnál végezni fog velem.)

Ahogy én őt, – ő is engem messziről meglátott és megismert. Befordulhatott volna, balra az első mellékutcába, – Berhásék háza arrafelé állt.

De nem fordult be. Jött, tovább, felém. Átjött az úttest túloldaláról, arra az oldalra, ahol én jöttem. Más oka nem lehetett rá, csak én. Amikor kéznyújtásnyira ért, megállt. Én is megálltam. Megállt T. Péter is. Gondolom: mögöttünk vagy tízméternyire a három francia is. Pista a kezét nyújtotta.

Mi, diákok, osztálytársak általában nem szoktuk egymást kézrázással üdvözölni. Különösebben üdvözölni sem szoktuk egymást, legfeljebb egy „szevasz”-szal (ami a „servus humillimus”, vagyis legalázatosabb szolgálja kifejezésnek a leegyszerűsített és póriás formája).

- Régen láttalak – mondta Berhás. – Mi van veled?
- Megvagyok. Legalábbis egyelőre.
- Ha valamire szükséged lenne... Mit tudom én... Megeshet... Tudod, hogy hol lakunk.
- Tudom, persze.
- Énrám mindig számíthatsz, ameddig itthon vagyok. De őszig biztosan itthon vagyok.
- Köszönöm, Berhás, rendes, hogy ezt mondod.
- Nem azért... Csak, hogy tudd.
- Jó, köszönöm.
- Szevasz.
- Szevasz.

A Dávid-csillag elrendelése minőségi változás volt az addigi zsidó-intézkedések sorában. Visszatérés a középkorhoz.

Itt az idő: cselekedni kell.

Terv a cselekvéshez? Ó – az már rég készen van.

Még ott voltak a franciák Kaposváron, amikor a tervet együtt és részletesen kidolgoztuk. Én is átalakulok francia szökevénné! Ehhez valahogy – akárhogy – el kell jutnom az osztrák-magyar határ közelébe, ott kell magamat a magyar csendőrökkel elfogatnom. Úgy, persze, hogy magyarul egy kukkot sem tudok. Állandóan érkeznek újabb francia szökevények, rég bevált menetrendje van a magyar hatóságok által való fogadásuknak. Kihallgatás – tolmáccsal. Adatfelvétel és ellenőrzés. Aztán egy csendőr elkíséri az újonnan érkezett franciát a balatonboglári Savoy-ba, a franciák internáló táborába. Ennyi.

Megbeszéltük a személyi adataimat: Paul Buisson, született Párizsban, 1924. december 24-én. (Karácsony! Nem lehet elfelejteni.) Mozgósítás: 1939. szeptember 1-én (a német-lengyel háború kezdete.) Fogság 1940 óta, a kremsi, 17/B. táborban. Parancsnok neve, szobaparancsnok neve, a szökés időpontja, stb. Ettől az új szökevénytől bizonyára ugyanazt kérdezik majd, mint annak idején Robert-től, Henry-től, Rolandtól. Próbára teszik majd őt is, magyarul mondanak majd valamit a füle hallatára, amitől meg kellene rémülnie, amire reagálnia kellene. Ha értené. De hát nem érti, tehát nem reagál. Hiszen francia a szerencsétlen, alig néhány órája érkezett magyar területre.

A legnehezebb pont: kijutni Kaposvárról, felkerülni a pesti vonatra, elutazni legalább Dombóvárig, ott pedig átszállni egy észak-nyugati irányba induló vonatra.

Mennél kevesebben tudnak a tervről, annál jobb. A franciáknak tudniuk kell róla, hogy jó előre értesíthessék egy-két Balatonbogláron maradt barátjukat. T. Péternek ismernie kell a részleteket is. Ő szerzi azt az ablaküveges szemüveget, amely a külső megváltoztatását segíti. Ő hozza a 0-ás hajnyírógépet és segít a kopaszra nyírásban.

A franciák itt hagytak egy eredeti, kincstári kenyértarisznyát, egy francia zubbonyt meg egy katonai iránytűt, a határon való átjutás nélkülözhetetlen eszközt. Ennyi a csendőröknek bizonyára épp elég. Roberték esetében is bőven elég volt.

De egy mindennél súlyosabb kérdés: mi lesz anyámmal?

A terv: április 5-én, este tízkor indulok. A város peremén túl, a Vágóhíd-állomás közelében nagyot kanyarodik a vasúti pálya, ott minden vonat erősen lefékez. Itt egy bozót tövében Péter – napvilágnál – egy gödröt fedezett fel. Abban kell majd esti sötétben, tíz óra után elrejtőznöm, amíg a tizenegy-húszas, pesti személyvonat oda nem érkezik. És lelassít a kanyar miatt. Ugrás fel vagon hágcsójára, aztán be kell nyitni a vagonba, és gyorsan bezárkózni a WC-be. Ott: átöltözés francia zubbonyba. Kitartani Dombóvárig (amihez persze szerencse kell). Dombóváron átszállás egy Győr vagy Sopron, Magyaróvár felé induló vonatra. És még a végállomás elérése előtt le kell kerülni a vonatról.

Természetesen sok ebben a tervben a bizonytalan pont. De hát tervezhető egy szökés, egy név- és személyiségcsere kockázatok nélkül?

Erzsike is minderről tudott.

Ő ajánlotta fel, hogy 5-én este anyámnál marad és másnap is egészen estig. Otthon annyit mond, hogy a szomszéd néninél kapott valami munkát. A harmadik nap reggelén elkíséri anyámat a rendőrségre, bejelenti az én érthetetlen és nyomtalan eltűnésemet.

Minden hajszálpontosan a terv szerint történt.

Egyetlen hiba csúszott be: 24 órával a tervezett időpont előtt meghozta a postás az én „S.A.S.-behívómat”, vagyis az azonnali bevonulási parancsot Mohácsra, a 104/7-es közérdekű munkaszolgálatos századhoz. Anyám nem tudott okosabbat: azonnal bement a rendőrségre, bejelentette az eltűnésemet. A rendőrség pedig néhány nap múlva elrendelte az országos körözést.

Én ekkor már – március 7-én – Paul Buisson-ként a győrszentmártoni m.kir. csendőrörs foglya voltam.

Munkaszolgálatosok a II. világháború idején